

Sınıf Öğretmenliği Lisans Programının Çok Kültürlü Eğitim Kavramları Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of Elementary School Teacher Education Undergraduate Program in Terms of Multicultural Education Concepts

Halil Kamışlı, Uluslararası Final Üniversitesi, halil.kamisli@final.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6715-431X

Öz. Bu çalışmada 2018-2019 öğretim yılı için uygulamaya konulan Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı'nın çok kültürlü eğitim açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Sınıf Öğretmenliği programında ders yoğunlukları belirlenmiş ve Alan Eğitimi, Meslek Bilgisi ve Genel Kültür dersleri ve ders içerikleri (kur tanımları) çok kültürlü eğitim kavramları açısından doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma kapsamında, Sınıf Öğretmenliği programında çok kültürlü eğitime yönelik özel bir dersin olmadığı fakat çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime yönelik kavramların bazı derslerin içeriğinde yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sınıf öğretmenliği programı, çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim

Abstract. The purpose of this study was to evaluate the Elementary School Teacher Education Undergraduate Program implemented for 2018-2019 academic year in terms of multicultural education. For this purpose, the course intensities were determined in the Classroom Teaching program and the content area knowledge, pedagogical knowledge and general culture courses and the course contents (catalog descriptions) were examined in terms of multicultural education concepts. Within the scope of the research, it is concluded that there is no special course for multicultural education in the Classroom Teaching program, but concepts related to multiculturalism and multicultural education are included in the content of some courses. Suggestions were made according to the results of the research.

Keywords: Classroom education program, multiculturalism, multicultural education

SUMMARY

Introduction

Teacher training programs are expected to provide pre-service teachers with sufficient knowledge, skill and attitude for multicultural education environments. Therefore teacher training programs should contain courses and contents for multicultural education in order to educate preservice teachers at the desired level for multicultural classes. The trainings made in this direction can have a positive effect on teacher qualifications in terms of multicultural education. Working in this field, Chan (2002) prepared and implemented a multicultural education program in two different schools and observed the individuals participating in the program. It was concluded that cultural values were recognized by the participants and cultural differences were accepted by the participants. In another study, the lessons of two teachers who participated in the multicultural teacher education program were observed. The results of the study showed that multicultural teacher education program had a positive effect on teachers' practices (McNeal, 2005).

The importance of teacher training programs to gain pre-service teachers' competencies for multicultural education is seen in the studies conducted in this field. In this respect, it is considered that teacher training programs should contain courses and activities for multicultural education. Recently in Turkey, teacher training programs have been revised and implemented for the 2018-2019 academic year. Evaluating the adequacy of the new teacher training program for

multicultural education and revealing the current situation is seen very important for determining the possible deficiencies. Because the place allocated for multicultural education in this program is important in terms of gaining sufficient knowledge, skill and attitude of pre-service teachers for multicultural education environments. For this reason, it was aimed to evaluate the new classroom teaching program in terms of multicultural education. For this purpose, the course intensities were determined in the Elementary School Teacher Education Undergraduate Program in terms of content knowledge, pedagogical knowledge and general cultural courses. Catalog descriptions of all the courses were also examined in terms of multicultural education concepts.

Method

Document analysis technique was used for collecting and analyzing the data. In the scope of the research, the steps given below were carried out while conducting document analysis.

1. Access to the document and check the originality

For the purpose of the study, the required document was determined. The document is “Teacher Training Programs Book” and was published by the Council of Higher Education for the 2018-2019 academic year at Ankara University Printing House. In order to check the originality of the document obtained, teaching programs which are updated in the official website of the Council of Higher Education have been examined one by one and it is determined that the document contains current and correct information.

2. Determination, classification, and analysis of data

At this stage, firstly the concepts related to multicultural education were determined as a result of literature review; culture, cultural interaction, social justice, prejudice, culture of living together, discrimination, intercultural differentiation, multiculturalism, democracy, sensitivity, equality, justice, tolerance, right to education, democracy education, human rights, globalization, education in multicultural societies, racism, inclusive, culture and education. Then the course names and course contents were transferred to the office programs and the concepts related to multicultural education as a result of the literature review were scanned in the document. The data obtained in the last stage are tabulated.

Results

The analysis revealed that there is no special course for multicultural education but the concepts related to multicultural and multicultural education are included in some courses. When the content of the course is examined in terms of the concepts determined for multicultural education, it was found that the most mentioned concept is the concept of culture (in 10 courses). Intercultural differentiation, human rights and globalization were followed the concept of culture (in 3 courses). The Course which has most concepts about multicultural education in its content is “Character and Value Education” (5 concepts). There are four concepts for multicultural education in the content of “Comparative Education” and Human “Rights and Democracy” courses. The concepts of prejudice, discrimination, sensitivity, tolerance and racism are not covered by any course content.

Discussion and Conclusion

In this study, the evaluation of the new Elementary School Teacher Education Program in terms of multicultural education is done by document analysis method and it is determined that there is no special course for multicultural education but the concepts related to multicultural and multicultural education are included in some courses. Since many of these courses are among the elective courses, it is considered necessary that these courses should not be neglected in the planning of elective courses for pre-service teachers to gain competency for multicultural education. Because every pre-service teachers who has graduated from Elementary School Teacher Education Undergraduate Program and who does not have the qualification for multicultural education can be a teacher in a multicultural class and this shortcoming may have a

negative effect on the realization of the desired level of education in these classes. In the process of developing a new teaching program, it is suggested that a special course on multicultural education should be included in the compulsory courses. In this study, the evaluation of Elementary School Teacher Education Undergraduate Program in terms of multicultural education was done by document analysis method. Planning the research that will determine the qualifications of prospective teachers for multicultural education at the end of the course will provide more data to determine the competence of the program for multicultural education.

GİRİŞ

Kültür bir toplumun yaşam biçimini ifade eden genel bir kavramdır. Bu kavram içerisinde inanç, değer, bilgi, sanat, kurallar ve alışkanlıklar gibi birçok özelliği barındırır (Göl ve Erkin, 2018). Bu özellikler kuşaktan kuşağa aktarıldığı oranda, o toplumun kültürü var olur ve yaşamaya devam eder. Yaşadığı bölge ile de özdeşleşen kültür, aynı zamanda toplumları birbirinden farklı kılan özellikler bütünüdür. Bir topluma ait her birey o toplumun kültürünü taşır ve diğer bir toplumun üyesinden kültürün özellikleri açısından farklılaşır (Guiso ve arkadaşları, 2006, aktaran; Robles ve Gonzales, 2019).

Farklı kültürlerle sahip toplumlar, değişen dünya şartları beraber, bir çok nedenle yaşadıkları toprakları terketmek ve farklı coğrafyalarda yaşamak durumunda kalabilmektedirler. Özellikle son yıllarda insanlar ekonomi, iş, savaş, eğitim gibi farklı sebepler ile coğrafya değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu coğrafya değiştirme zorunluluğu ise kültürel bakımdan farklı etnik ve dilsel kökenlerden gelen çok kültürlü toplumların oluşmasına neden olmuştur (Giddens, 2005; Doytcheva, 2009). Toplumlarda yaşanan bu coğrafi hareketliliğin artması ile beraber çok kültürlülük kavramı yaygınlaşmaya başlamış ve bu kavram farklı görüşler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Spiecker ve Steutel (2001) çok kültürlülüğü, tek bir çatı altında farklı kültürlerin karşılıklı saygı ve hoşgörü ile birlikte yaşama durumu olarak tanımlarken, Cırık (2008) toplumdaki inançların, değerlerin, normların çeşitliliği olarak tanımlamıştır. Haviland ve arkadaşlarına (2008) göre ise çok kültürlülük, farklı etnik gruplardan oluşan toplumlarda, kültürel farklılıkların korunması için, hoşgörü ve saygıya dayanan bir yönetim biçimidir. Tanımlarda vurgu yapılan ortak nokta ise, birlikte yaşamın ve kültürel farklılıkların sürdürülebilmesi için hoşgörülü olma ve saygı duyma davranışlarına sahip olunmasının çok önemli olduğudur.

Kültürdeki bu çeşitlilik toplumun her safhasına yayıldığı gibi eğitim ve okul yaşantısına da tesir etmiştir. Çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişiminde önemli bir süreç olan Temel Eğitim döneminde, farklı kültürlerden gelen öğrencilerin oluşturduğu sınıfların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu artış çok kültürlü sınıflarda eğitimin nasıl yapılacağı ve öğretmenlerin bu konuda hangi eğitimlere ihtiyaç duyacağı konusunda çalışmaların yapılmasına ve çok kültürlü eğitimin ülkeler (Amerika, İsveç, Kanada ve Avustralya) tarafından benimsenmesine neden olmuştur (Marangoz, 2014). Kaya ve Aydın'a (2014) göre çok kültürlü eğitim, ırk, cinsiyet, kültür, dil, din, sosyal sınıf farkı gözetmeksizin bütün öğrencilerin eğitimden eşit şekilde yararlanabilmesi için eğitim şartlarının düzenlenmesi çabasıdır. Bank (2010) ise çok kültürlü eğitimi, farklı ırksal, etnik, dilsel ve kültürel gruplara sahip öğrencilerin akademik açıdan eşit fırsatlara sahip olmalarını sağlamak için eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin rollerinin yapısını değiştirmeyi amaçlayan bir eğitim reformu olarak tanımlamaktadır.

Çok kültürlü eğitim içerisinde, müfredatın temel yapısının, içeriğinin ve hedeflerinin değiştirilmeden, müfredata eklenmiş kültürel etkinlikleri, öğretim yöntemlerini, eğitim materyallerini ve sosyal eylem yaklaşımlarını içerir. Bu süreçteki amaç, farklı kültürlerden gelen bireylerinde kendi kültürleri doğrultusunda öğrenme etkinlikleri ile zenginleştirilmiş aynı müfredat eğitimini, diğer öğrenciler ile eşit olarak almalarını sağlamaktır. Bu süreçte müfredat kadar öğrencilere kazandırılmak istenen ırksal önyargı ve ayrımcılığa ilişkin değerler, tutumlar ve inançlar da önemlidir. Çok kültürlü eğitim sürecinde farklı kültürlerden gelen bireyler, kendi kültürleri ile zenginleştirilmiş temel müfredat eğitimini alırken, sınıfın tamamı önyargı ve ayrımcılığa ilişkin değerleri, tutumları ve inançları kazanırlar (Banks, 2010). Çok kültürlü

sınıflarda bunu sağlayacak kişi ise bu alanda yeterliliğe sahip olması gereken öğretmenlerdir. Çok kültürlü sınıflarda görev alacak öğretmenlerin, mevcut müfredata, öğrencilerin çok kültürlü tutumlarını olumlu yönde değiştirmeyi teşvik edecek öğretim yöntemlerini, materyalleri ve etkinlikleri entegre etme becerisine sahip olması gerekmektedir. Çünkü çok kültürlü sınıflarda yetişen öğrencilerin demokratik değerleri kazanmalarında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Demokratik değerlerin öğrenmesine katkı sağlayacak öğrenme ortamlarının tasarlamasının yanında öğretmenden beklenen, kendisinin de aynı demokratik değerlere sahip olması ve öğrencilere örnek teşkil etmesidir. Çünkü öğretmenlerin tutum ve davranışlarının öğrenciler üzerinde etki yaptığı bilinmektedir (Yeşil, 2002). Ayrıca öğretmenler, çok kültürlülüğe karşı olumsuz tutumlara sahiplerse, bu yönde bir müfredat dahi olsa onu uygulamak istemeyeceklerdir (Banks 2004, aktaran: Arsal, 2019). Bazen etnik ve kültürel çeşitlilik hakkındaki bilgi eksikliği ve çok kültürlü eğitim için pedagojik beceri yetersizliği gibi nedenler de öğretmenlerde olumsuz tutumlara neden olabilmektedir. Bu olumsuz ihtimalin yaşanmaması için öğretmen yetiştiren kurumların çok kültürlü eğitim becerilerini geliştirecek kültürel farklılıklara duyarlı öğretim yaklaşımları tasarlamaları gerekmektedir. Fakat çok kültürlü eğitime yönelik içerik barındırmayan öğretmen eğitimi programları, öğretmen adaylarını etnik, ırksal, sosyal ve dilsel olarak farklı öğrencilerden oluşan çok kültürlü sınıflardaki ihtiyaçları karşılayacak şekilde yeterince hazırlayamamaktadır (Gay and Howard, 2000; Lee ve Dallman, 2008). Bu durumun aksine çok kültürlü eğitime yönelik içerik ve deneyim etkinlikleri barındıran eğitim programları, öğretmen adaylarına bu konuda bilgi, beceri ve olumlu tutum kazandırılması açısından etkili olabilmektedir (Wiggins ve ark., 2007; Sassi ve ark., 2012; Miller ve Mikulec, 2014).

Son yıllarda çok kültürlü eğitim kavramının benimsendiği ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye gerek bulunduğu coğrafik konum gerekse yüzyıllardır barındırdığı farklı medeniyetler ile sürekli farklı kültürlerin birarada yaşadığı bir ülke olmuştur. Bu duruma ilave olarak Türkiye Suriye'de yaşanan olaylar nedeniyle mülteci göçünden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Bu bölgeden göç eden çocukların 700 bini ilk ve orta öğretim okullarına devam etmektedirler (Malkoç, 2019). Çok kültürlü sınıf sayısı artması ile beraber Milli Eğitim Bakanlığı, 2017 yılında hem ilköğretim hem de liselerde uygulanan tüm programları çok kültürlülüğe yönelik eğitim ve öğretim etkinlikleri eklemiştir (MEB, 2017). Bu programların istenilen düzeyde uygulanabilmesi için bu okullarda görev yapan öğretmenlerin gerekli bilgi, beceri ve duyarlılığı sahip olmaları gerekmektedir. Fakat Türkiye kapsamında yapılan çalışmalar, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik pedagojik bilgi ve beceri alanlarında eksiklikleri olduğunu ve öğrencilere yönelik olumlu tutum sergileme konusunda kapsamlı bir eğitim almaları gerektiğini ortaya koymuştur (Başarı ve ark., 2013; Ersoy, 2013; Arsal ve ark., 2017). Yakın zamanda öğretmen yetiştirme programları revize edilmiş ve 2018-2019 öğretim yılı için uygulamaya konulmuştur. Bir önceki öğretmen yetiştirme programı incelendiğinde çok kültürlü eğitime yönelik dersleri içermediği görülmektedir (YÖK, 2007). Öğretmenlerdeki çok kültürlü eğitime yönelik pedagojik bilgi ve beceri alanlarında eksikliklerin nedeni olarak programın bu yönde bir içerik barındırmamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ortamları için yeterli bilgi, beceri ve tutum kazanmaları ise öğretmen yetiştirme programlarının sorumluluğundadır. Öğretmen adaylarının eğitime tabi tutulduğu öğretmenlik programlarının çok kültürlü eğitime yönelik ders ve içerikler barındırması, çok kültürlü sınıflar için istenilen düzeyde öğretmen yetiştirilmesi açısından önemlidir. Bu yönde yapılan eğitimler çok kültürlü eğitim açısından öğretmen yeterliliklerine olumlu etki yapabilmektedir. Bu alanda çalışma yapan Chan (2002), iki farklı okulda çok kültürlü eğitim programı hazırlamış, uygulamış ve programa katılan bireyleri gözlemlemiştir. Araştırma sürecinde katılımcılar tarafından kültürel değerlerin fark edildiği ve kültürel farklılıkların kabul gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan başka bir çalışmada, çok kültürlü öğretmen eğitimi programına katılan iki öğretmenin dersleri gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonuçları çok kültürlü öğretmen eğitimi programının öğretmenlerin uygulamalarına olumlu düzeyde etki ettiğini göstermiştir (McNeal, 2005). Öğretmen adaylarına çok kültürlü eğitime yönelik yeterliliklerinin kazandırılmasında öğretmen yetiştirme programlarının ne kadar önemli olduğu bu çalışmalarda da görülmektedir. Bu açıdan öğretmen yetiştirme programlarının çok kültürlü eğitime yönelik dersleri ve etkinlikleri barındırmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Yakın zamanda revize

edilen ve 2018-2019 öğretim yılı için uygulamaya konulan öğretmen yetiştirme programının çok kültürlü eğitime yönelik yeterliliğini değerlendirmek ve mevcut durumu ortaya koymak, bu konudaki olası eksikliğin tespiti için çok önemli görülmektedir. Çünkü bu programda çok kültürlü eğitime yönelik ayrılan yer, öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitim ortamları için yeterli bilgi, beceri ve tutum kazanmaları açısından önem teşkil etmektedir. Bu sebeple çalışmada, yeni öğretmenlik programlarından Sınıf Öğretmenliği programının çok kültürlü eğitim açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Sınıf Öğretmenliği programında ders yoğunlukları nasıl dağılmıştır?
2. Meslek Bilgisi ders adları ve içeriklerinde çok kültürlü eğitim kavramlarına ne kadar yer verilmiştir?
3. Genel Kültür ders adları ve içeriklerinde çok kültürlü eğitim kavramlarına ne kadar yer verilmiştir?
4. Alan Eğitimi ders adları ve içeriklerinde çok kültürlü eğitim kavramlarına ne kadar yer verilmiştir?

YÖNTEM

Bu çalışmada Sınıf Öğretmenliği programının çok kültürlü eğitim açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır ve bu amaçla doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi bir nitel araştırma yöntemi türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırma kapsamında doküman incelemesi yaparken aşağıda verilen basamaklar gerçekleştirilmiştir.

1. Dokümana ulaşma ve orijinalliğinin kontrol edilmesi

Araştırmanın amacı doğrultusunda ihtiyaç duyulan doküman belirlenmiştir. Doküman Yükseköğretim Kurulu tarafından Ankara Üniversitesi Basımevi'nde bastırılan, 2018-2019 akademik yılından itibaren kullanılacağı belirtilen "Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları" adlı kitapçıktır. Elde edilen dokümanın orijinalliğini kontrol etmek amacı ile Yükseköğretim Kurulu resmi sitesinden güncellenen öğretmenlik programları tek tek incelenmiş ve dokümanın güncel ve doğru bilgiler içerdiği tespit edilmiştir.

2. Dokümanların anlaşılması ve verilerin sınıflandırılması ve analiz edilmesi

Birinci aşamada, literatür taraması yapılmıştır. Bu süreçte ilgili çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalarda çok kültürlü eğitim sürecine dahil edilen ve çok kültürlü eğitim ile ilişkilendirilen kavramlar belirlenmiştir. Belirlenen kavramların uygunluğuna yönelik uzman görüşleri alındıktan sonra araştırma kapsamına alınacak çok kültürlü kavram listesine son şekli verilmiştir. Belirlenen kavramlar; kültür, kültürel etkileşim, sosyal adalet, önyargı, birlikte yaşama kültürü, ayrımcılık, kültürler arası farklılaşma, çok kültürlülük, demokrasi, duyarlı olma, eşitlik, adalet, hoşgörü, tolerans, eğitim hakkı demokrasi eğitimi, insan hakları, küreselleşme, çok kültürlü toplumlarda eğitim, ırkçılık, kaynaştırma, kültür ve eğitimidir. (Sleeter & Grant, 1994; Nieto, 1996; Banks, 2007; Garcia, 2009). İkinci aşamada araştırma kapsamına alınan Sınıf Öğretmenliği programının Mesleki Bilgi, Genel Kültür ve Alan Eğitimi alanları içinde yer alan dersleri tablolaştırılmıştır. Üçüncü aşamada ders isimleri arasında çok kültürlülük kavramı taranmıştır. Dördüncü aşamada tüm ders içerikleri (kur tanımları) ofis programlarına aktarılmış ve literatür taraması sonucu belirlenen çok kültürlü eğitime yönelik kavramlar doküman içinde taranmıştır. Daha sonra uzmanların arasında görüş birliği ve görüş ayrılığı gösteren ders ve ders içerikleri tespit edilmiş ve kodlayıcı güvenilirliği uyusum yüzdeleri belirlenmiştir (0,98). Bu yüzdeler kodlayıcı güvenilirliği formülü ile elde edilmiştir (Görüş Birliği/Görüş Ayrılığı+Görüş Birliği). Miles ve Huberman (1994)'ın, iyi bir nitel güvenilirlik için kodlamanın güvenilirliğinin en az 0,80 uyum düzeyinde olması gerektiğini önermektedir. Araştırmanın nitel analizinden elde edilen sonuçlar, çalışmanın nitel boyutunun güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Son aşamada ise elde edilen veriler tablolaştırılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular Genel Kültür, Mesleki Bilgi, Alan Eğitimi ve Alan Seçmeli olarak sıralanmıştır.

3.1. Sınıf Öğretmenliği Programının Ders Yoğunluklarının Dağılımına İlişkin Bulgular

Tablo 1’de Sınıf Öğretmenliği programının üç kategori ile ilgili (Meslek Bilgisi, Genel Kültür ve Alan Eğitimi) ders yoğunluklarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Sınıf öğretmenliği programının ders yoğunluklarının dağılımı

	Kategori (GK/MB/AE)	Teori (T)	Uygulama (U)	Kredi	AKTS	Saat	Yüzde
MB	Meslek Bilgisi	44	12	50	88	56	35
GK	Genel Kültür	26	2	27	42	28	19
AE	Alan Eğitimi	64	2	65	110	66	46
	TOPLAM	134	16	142	240	150	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi Sınıf Öğretmenliği programında ders yoğunlukları Meslek Bilgisi; %35, Genel Kültür; %19 ve Alan Eğitimi; %46 olarak dağılmıştır.

3.2. Meslek Bilgisi Derslerinin Çok Kültürlülük Eğitimi Açısından Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

Bu bölümde Sınıf Öğretmenliği programında yer alan Meslek Bilgisi derslerinin çok kültürlülük eğitimi açısından değerlendirilmesine yönelik bulgular verilmiştir. Tablo 2’de Meslek Bilgisi alanında yer alan zorunlu ve seçmeli derslere yer verilmiştir.

Tablo 2. Meslek bilgisi zorunlu ve seçmeli dersler

Zorunlu Meslek Bilgisi Dersleri	Seçmeli Meslek Bilgisi Dersleri
Eğitime Giriş	Açık ve Uzaktan Öğrenme
Eğitim Sosyolojisi	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
Eğitim Psikolojisi	Eğitim Hukuku
Eğitim Felsefesi	Eğitim Antropolojisi
Öğretim Teknolojileri	Eğitim Tarihi
Türk Eğitim Tarihi	Eğitimde Drama
Öğretim İlke ve Yöntemleri	Eğitimde Program Dışı Etkinlikler
Eğitimde Araştırma Yöntemleri	Eğitimde Program Geliştirme
Sınıf Yönetimi	Eğitimde Proje Hazırlama
Eğitimde Ahlâk ve Etik	Eleştirel ve Analitik Düşünme
Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	Hastanede Yatan Çocukların Eğitimi
Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	Kapsayıcı Eğitim
Öğretmenlik Uygulaması 1	Karşılaştırmalı Eğitim
Özel Eğitim ve Kaynaştırma	Mikro Öğretim
Öğretmenlik Uygulaması 2	Müze Eğitimi
Okullarda Rehberlik	Okul Dışı Öğrenme Ortamları
	Öğrenme Güçlüğü
	Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama
	Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim
	Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme

Tablo 2’de Meslek Bilgisi zorunlu ve seçmeli dersleri verilmiştir. Bu dersler arasında çok kültürlü eğitime yönelik özel bir ders yoktur. Bu derslerin içerikleri çokkültürlü eğitim ile ilişkili belirlenen kavramlar doğrultusunda irdelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

3.3. Genel Kültür Derslerinin Çok kültürlülük Eğitimi Açısından Değerlendirmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Sınıf Öğretmenliği programında yer alan Genel Kültür derslerinin çok kültürlülük eğitimi açısından değerlendirilmesine yönelik bulgular verilmiştir. Tablo 3'te Genel Kültür alanında yer alan zorunlu ve seçmeli derslere yer verilmiştir.

Tablo 3. Genel kültür zorunlu ve seçmeli dersler

Zorunlu Genel Kültür Dersleri	Seçmeli Genel Kültür Dersleri
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1	Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele
Yabancı Dil 1	Beslenme ve Sağlık
Türk Dili 1	Bilim Tarihi ve Felsefesi
Bilişim Teknolojileri	Bilim ve Araştırma Etiği
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2	Ekonomi ve Girişimcilik
Yabancı Dil 2	Geleneksel Türk El Sanatları
Türk Dili 2	İnsan Hakları ve Demokrasi
Topluma Hizmet Uygulamaları	İnsan İlişkileri ve İletişim
	Kariyer Planlama ve Geliştirme
	Kültür ve Dil
	Medya Okuryazarlığı
	Mesleki İngilizce
	Sanat ve Estetik
	Türk Halk Oyunları
	Türk İşaret Dili
	Türk Kültür Coğrafyası
	Türk Musikisi
	Türk Sanatı Tarihi

Tablo 3'te Genel Kültür zorunlu ve seçmeli dersleri verilmiştir. Bu dersler arasında çok kültürlü eğitime yönelik özel bir ders yoktur.

3.3. Alan Eğitimi Derslerinin Çok Kültürlülük Eğitimi Açısından Değerlendirmesine Yönelik Bulgular

Bu bölümde Sınıf Öğretmenliği programında yer alan Alan eğitimi derslerinin çokkültürlü eğitim açısından değerlendirilmesine yönelik bulgular verilmiştir. Tablo 4'te Alan Eğitimi kategorisinde yer alan zorunlu ve seçmeli derslere yer verilmiştir.

Tablo 4. Alan eğitimi zorunlu ve seçmeli dersler

Zorunlu Dersler	Seçmeli Dersler	
İlkokulda Temel Matematik	Matematik Öğretimi 1	Afetler ve Afet Yönetimi
Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği	Fen Öğretimi	Çocuk Edebiyatı
Çevre Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğretimi	Çocuk Psikolojisi
İlkokulda Temel Fen Bilimleri	Matematik Öğretimi 2	Geleneksel Çocuk Oyunları
Türk Tarihi ve Kültürü	Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimi	İlkokul Ders Kitapları İncelemesi
İlkokulda Drama	Müzik Öğretimi	İlkokul Programı
Fen Bilimleri Laboratuvar Uygulamaları	İlkokulda Yabancı Dil Öğretimi	İlkokulda Alternatif Eğitim Uygulamaları
İlkokuma ve Yazma Öğretimi	Karakter ve Değer Eğitimi	Kapsayıcı Dil Öğretimi
Oyun ve Fiziki Etkinlikler Öğretimi	Görsel Sanatlar Öğretimi	Risk Altındaki Çocuklar ve Eğitimi
Hayat Bilgisi Öğretimi	Türkçe Öğretimi	Sınıf İçi Öğrenmelerin Değerlendirilmesi
		Sosyal Beceri Öğretimi
		Türk Kültüründe Çocuk ve Eğitim

Tablo 4'te Alan Eğitimi zorunlu ve seçmeli dersleri verilmiştir. Bu dersler arasında çok kültürlü eğitime yönelik özel bir ders yoktur.

3.4. Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı Tüm Ders İçeriklerinin (Kur Tanımları) Çok Kültürlük Kavramları Açısından Değerlendirmesine Yönelik Bulgular

Meslek Bilgisi, Genel Kültür ve Alan Eğitimi bölümlerine ait derslerin içerikleri çok kültürlü eğitim ile ilişkili belirlenen kavramlar doğrultusunda irdelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Ders içeriklerinin çok kültürlü eğitim ile ilişkili kavramlar açısından değerlendirilmesine yönelik bulgular

Dersler		Kültür	Kültürel Etkileşim	Sosyal Adalet	Önyargı	Birlikte Yaşama Kültürü	Ayrımcılık	Kültürler Arası Farklılaşma	Çok Kültürlülük	Demokrasi	Duyarlı Olma	Eşitlik	Adalet	Hoşgörü	Tolerans	Eğitim Hakkı	Demokrasi Eğitimi	İnsan Hakları	Küreselleşme	Çok Kültürlü Toplumlar	Irkçılık	Kaynaştırma	
Alan Eğitimi	Karakter ve Değer Eğitimi	✓				✓		✓	✓											✓			
	Sosyal Bilgiler Öğretimi								✓									✓					
	Hayat Bilgisi Öğretimi								✓								✓						
	Türk Tarihi ve Kültürü	✓																					
	Türk Kültüründe Çocuk ve Eğitim *	✓																					
Mesleki Eğitim	Eğitimde Ahlak ve Etik															✓							
	Özel Eğitim ve Kaynaştırma																						✓
	Eğitim Sosyolojisi	✓																					
	Karşılaştırmalı Eğitim *		✓	✓							✓								✓				
	Eğitim Antropolojisi	✓	✓					✓											✓				
	Eğitim Hukuku*																	✓					
	Öğretimi Bireyselleştirme ve Uyarlama*																						✓
	Eğitim Tarihi	✓																					
Müze Eğitimi	✓																						
Genel Kültür	İnsan ilişkileri ve İletişim*							✓															
	İnsan Hakları ve Demokrasi*								✓							✓	✓	✓					
	Kültür ve Dil*	✓							✓										✓				
	Türk Kültür Coğrafyası*	✓																					
Bilim Tarihi ve Felsefesi	✓																						

* Seçmeli Dersler

Çok kültürlü eğitime yönelik belirlenen kavramlar açısından ders içerikleri incelendiğinde en fazla geçen kavramın “kültür” kavramı olduğu belirlenmiştir (10 ders). Kültür kavramını, “kültürler arası farklılaşma”, “insan hakları” ve “küreselleşme” kavramları takip etmiştir (3 ders). Çok kültürlü eğitime yönelik içeriğinde en fazla kavram barındıran ders “Karakter ve Değer Eğitimi”dir (5 kavram). “Karşılaştırmalı Eğitim”, “İnsan Hakları ve Demokrasi” ve “Eğitim Antropolojisi” derslerinin içeriğinde çok kültürlü eğitime yönelik 4 kavram geçmektedir.

“Önyargı”, “ayrımcılık”, “duyarlı olma”, “hoşgörü”, “tolerans” ve “ırkçılık” kavramları ise hiçbir ders içeriğinde geçmemektedir. Tablo 5’e bakıldığında derslerin çoğunluğunun zorunlu dersler arasında değil, seçmeli dersler arasında olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma kapsamında “Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları” kitapçığı Sınıf Öğretmenliği programı çerçevesinde doküman incelemesi yöntemi ile irdelenmiş ve çok kültürlü eğitime yönelik, aynı ismi taşıyan ya da içeriği tamamen çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim ile ilgili olan bir ders olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Program açısından bu bir eksiklik olarak görülmektedir. Çünkü Türkiye gerek bulunduğu coğrafik konum gerekse yüzyıllardır barındırdığı farklı medeniyetler ile sürekli farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir ülke olmuştur. Ayrıca Suriye’li mültecilerin sayısının çoğalması ile beraber, farklı kültürlerden gelen öğrenci sayısı her geçen gün artmaktadır (Malkoç, 2019). Bu öğrencilerin bulunduğu okullarda istenilen eğitimin gerçekleşmesinde eğitim hakkının gözetilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması, demokratik eğitim sürecinin yaşanabilmesi ve kaynaştırma programlarının uygulanması çok önemli yapı taşları olarak görülmektedir. Bu yapı taşlarının gerçekleşmesinde en büyük görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik kendilerinden beklenen davranışları sergilemesi için ise bu konuda yeterlilikleri olması ve bu konuda olumlu bir tutum geliştirmesi beklenmektedir. Öğretmenlere bu yeterliliklerin ve bu yönde bir tutumun kazandırılmasında öğretmen yetiştirme programları öne çıkmaktadır. Fakat Türkiye gibi çok kültürlü sınıfların çok olduğu okullarda görev yapacak sınıf öğretmenlerinin lisans programları çerçevesinde çok kültürlü eğitime yönelik özel bir ders almıyor olmaları program açısından bir eksiklik olarak görülmektedir. Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik yeterliliklerin eksik kalmasının, ileride görev yapacakları çok kültürlü sınıflarda, gerçekleştirilecekleri öğrenme sürecini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar bu fikri destekler nitelikte olup, çok kültürlü eğitime yönelik yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayan öğretmenlerin farklı kültürlerden gelen öğrencilerin oluşturduğu çok kültürlü sınıflara yönelik öğrenme ortamı düzenlemede yetersiz kaldıklarını göstermektedir (Cırık, 2008; Polat, 2009; Çoban, Karaman ve Doğan, 2010). Ayrıca bir önceki öğretmen yetiştirme programında da çok kültürlü eğitime yönelik bir dersin olmaması, bu konudaki öğretmen yeterliliklerini olumsuz etkilemiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik pedagojik bilgi ve beceri alanlarında eksiklikleri tespit edilmiş ve bu konuda kapsamlı bir eğitim almaları gerektiği ortaya konmuştur (Başarı ve arkadaşları, 2013; Ersoy, 2013; Arsal ve arkadaşları, 2017). Yine Arsal (2019) tarafından yapılan başka bir çalışmada, çok kültürlü bir eğitim programı geliştirilmiş ve öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, öğretmen adaylarının çok kültürlülük konusundaki tutumlarının olumlu şekilde değiştiği yönündedir. Gelecek dönemde çok kültürlü sınıflarda görev yapacak öğretmen adaylarının, bu sınıfların ihtiyaçlarını giderebilecek yeterlilikte yetişebilmesi için, programın çok kültürlü eğitim ve bu eğitimin nasıl gerçekleşmesi gerektiğine yönelik dersler içermesi yönünde tekrar revize edilmesi gerekli görülmektedir.

Araştırma kapsamında belirlenen çok kültürlü kavramlar açısından incelendiğinde birçok kavramın ders içeriklerinde yer aldığı görülmektedir (kültür, kültürler arası farklılaşma, insan hakları, küreselleşme vb). Bu durum öğretmen adaylarına çok kültürlü eğitime yönelik yeterlik kazandırma açısından önemli bulunmaktadır. Çok kültürlü eğitime yönelik özel bir dersin olmadığı öğretmenlik programında diğer dersler içerisinde bu kavramlara yer verilmesi bu konuda eksikliğin biraz olsun giderilmesi adına değerlidir. Çok kültürlü eğitime yönelik içeriğinde en fazla kavram barındıran ders “Karakter ve Değer Eğitimi”dir. Bu ders “Sınıf Öğretmenliği Programı” Alan Eğitimi zorunlu dersleri arasında yer almaktadır ve her öğrenci bu dersi almaktadır. Çok kültürlü eğitime yönelik en fazla kavramın, her öğretmen adayının alacağı bir dersin içerisinde bulunuyor olması, öğrencilere bu yönde öğretmen yeterliliği kazandırması açısından önemli görülmektedir. Fakat aynı durum içeriğinde birden fazla çok kültürlü eğitim kavramları barındıran diğer dersler için geçerli değildir (Karşılaştırmalı Eğitim, İnsan Hakları ve Demokrasi, Eğitim Antropolojisi vb.). Bu dersler seçmeli ders havuzunda bulunmaktadır. Aynı şekilde içeriğinde çok kültürlü kavramlar barındıran derslerin çoğunluğu seçmeli dersler arasındadır. Öğrenciler bu dersleri seçerek çok kültürlü eğitime yönelik yeterlik kazanabilirler.

Fakat seçmeme ya da fakültelerin bu dersleri açmama ihtimali her zaman mümkündür. Çok kültürlü sınıfların çoğaldığı ve çok kültürlü öğretmen yeterliliklerine sahip bireylere ihtiyacın arttığı bu dönemde, öğretmen adaylarının bu konuda yeterlilik kazanmaları ihtimallere bırakılmamalıdır. Çünkü “Sınıf Öğretmenliği” programından mezun olan ve çok kültürlü eğitime yönelik yeterlik kazanmayan her öğretmen adayı, çok kültürlü bir sınıfta öğretmen olabilir ve bu eksiklik bu sınıflarda istenilen düzeyde eğitimin gerçekleşmesine olumsuz etki yapabilir. Ünlü ve Örtten (2013)’in yaptığı çalışmada da çok kültürlü eğitim kavramları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan adayların bu konudaki tutumlarını da olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan başka bir çalışmada da öğretmenlerin çok kültürlü eğitim konusunda bilgi eksikliği tespit edilmiştir (Başarı ve arkadaşları, 2013). Lisans eğitimi sürecinde gerek bu konuda bilgilendirme gerekse tutum kazandırma adına çok kültürlü eğitime yönelik öğretmen adaylarının yeterlilik kazanmasının sağlanması önemlidir. Öğretmenlere hizmet içi eğitimler ile öğretmen adaylarına lisans eğitimleri süreçlerinde çok kültürlü eğitime yönelik ders ve dersler verilmesi ile bu çok kültürlü eğitime yönelik gelişimlerine destek sağlanabilir. Bu alanda yapılan çalışmalarda çok kültürlü eğitime yönelik verilen eğitimlerin, öğretmen ve öğretmen adaylarının bu konudaki bilgi düzeylerinin, farkındalıklarının arttığı, ayrıca sınıf uygulamalarına olumlu katkı yaptığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Chan, 2002; McNeal, 2005; Valentiin, 2006; Wiggins ve ark., 2007; Sassi ve ark, 2012; Miller ve Mikulec, 2014).

Bu çalışmada yeni öğretmenlik programlarından Sınıf Öğretmenliği programının çok kültürlü eğitim açısından değerlendirilmesi doküman incelemesi yöntemi ile yapılmış, çok kültürlü eğitime yönelik özel bir dersin olmadığı fakat çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime yönelik kavramların bazı derslerin içeriğinde yer aldığı belirlenmiştir. Bu derslerin birçoğunun ise seçmeli dersler arasında olması sebebi ile öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik yeterlilik kazanması için seçmeli ders planlanmasında bu derslerin ihmal edilmemesi gerekli görülmektedir. Mevcut program üzerinden bu öneri getirilirken, yeni bir öğretmenlik programı geliştirme sürecinde, çok kültürlü eğitime yönelik özel bir dersin zorunlu dersler arasına konulması önerilmektedir. Ayrıca, ders süreçleri sonunda öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik yeterliliklerini belirleyecek araştırmaların planlanması, programın çok kültürlü eğitime yönelik yeterliliğini belirlemede daha fazla veri elde edilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, S. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin devam ettiği okullardaki sınıf öğretmenlerinin çokkültürlü yeterlik algıları ile demokratik değerleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 43-95.
- Arsal, Z. (2019). Critical multicultural education and preservice teachers’ multicultural attitudes. *Journal for Multicultural Education* 13(1).
- Arsal, Z., Mumcu Arsal, M.D. & Akçaoglu, M.Ö. (2017). Multicultural experiences, attitudes, and beliefs of preservice music teachers, *Abant İzzet Baysal University Journal of Faculty of Education*, 17 (1), 17-31.
- Banks, J. A. (2010). Approaches to multicultural curriculum reform. In *Multicultural Education Issues and Perspectives*, In Banks, J. A. And Banks, C. A. M. (Eds), John Wiley and Sons Inc, Washington, DC, pp. 233-254.
- Banks, J. A. (2007). *Diversity and citizenship education: Global perspectives*. John Wiley & Sons Press.
- Başarı, F., Sarı, M. ve Çetin, A. (2013). Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitim Algılarının İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 91-110.
- Chan, K. C. (2002). The visible and invisible in cross-cultural movement experiences: Bringing in our bodies to multicultural teacher education. *Intercultural Education*, 13 (3), 245-257.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40.
- Çoban, A. E., Karaman, N. G. ve Doğan T. (2010). Öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10 (1), 125-131.
- Doytcheva, M. (2009). Çok kültürlülük (T. Akıncılar Onmuş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları

- Ersoy, A. (2013), Turkish teacher candidates' challenges regarding cross – cultural experiences: the case of erasmus exchange program. *Education and Science*, 38(168). 154-166.
- Garcia, O. (2009). Bilingual education in the 21st century: A Global Perspective. Malden, Ma: Wiley-Blackwell Publication.
- Gay, G. & Howard, T.C. (2000). Multicultural teacher education for the 21st century. *The Teacher Educator*, 36 (1), 1-16.
- Giddens, A. (2005). Sosyoloji (C. Güzel, Ed.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Göl, İ. & Erkin, Ö. (2018). Association between cultural intelligence and cultural sensitivity in nursing students: A cross-sectional descriptive study. *Collegian Journal of the Royal College of Nursing Australia*.
- Haviland, W. A., Prins, H. E. L., Walrath, D. & McBride, B. (2008). Kültürel antropoloji (İ. D. Erguvan Sarıoğlu, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Kaya, I. & Aydın, H. (2014). Çoğulculuk, Çok kültürlü ve Çok dilli Eğitim. Ankara: Anı Yayınları
- Lee, S. & Dallman, M. (2008). Engaging in a reflective examination about diversity: interviews with three preservice teachers. *Multicultural Education*, 15 (4), 36-44.
- Malkoç, Ş. (2019). Açılış konuşması. Çocuk Hakları Stratejisi'nin tanıtım toplantısı, Kamu Denetçiliği Kurumu. 18 Nisan 2019 tarihinde <https://www.ombudsman.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Marangoz, G. (2014). Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin çok kültürlü eğitime karşı algısı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Teknolojileri Anabilim Dalı.
- McNeal, K. (2005). The influence of a multicultural teacher education program on teachers' multicultural practices. *Intercultural Education*, 16 (4), 405 – 419.
- MEB(2017). Talim terbiye kurulu başkanlığı. :<http://ttkb.meb.gov.tr>
- Miles, M, B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage
- Miller, P.C. & Mikulec, E.A. (2014). Preservice teachers confronting issues of diversity through a radical field experience. *Multicultural Education* 21(2),18-24.
- Nieto, S. (1996). Affirming Diversity: The Sociopolitical Context Of Multicultural Education, (2nd Ed.), sLongman Press. New York.
- Polat, S. (2009). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime yönelik kişilik özellikleri, *International Online Journal of Educational Sciences*. 1 (1).
- Robles, A.S., & González, M.E.P. (2019). Analysis of teachers' intercultural sensitivity levels in multicultural contexts. *Sustainability* 11 (3137).
- Sassi, K., Lajimodiere, D., Bertolini, K. & Ketterling, G. (2012). Reading the white space in a multicultural field experience. *Multicultural Education*, 19 (4).
- Sleeter, C. & Grant, C. (1994). Making choices for multicultural education: Five approaches to race, class and gender. New York, NY: Macmillan Press.
- Spiecker, B. & Steutel, J. (2001). Multiculturalism, pillarization and liberal civic education in the Netherlands. *International Journal of Educational Research*, 35, 293-304.
- Ünlü, İ. ve Örtün, H. (2013). Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Valentiin, S. (2006). Addressing diversity in teacher education programs. *Education*, 127(2), 196-202.
- Wiggins, R., Follo, E. J. & Eberly, M. B. (2007). The impact of a field immersion program on preservice teachers' attitudes toward teaching in culturally diverse classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 23 (5), 653-663.
- Yeşil, R. (2002). Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yüksek Öğretim Kurumu, (2007). Öğretmen eğitim programları. www.yok.gov.tr